

EVROPSKÉ DĚDICTVÍ DOSLOVA NA DOSAH to jsou pamětihodnosti, které získaly ocenění European Heritage Label

Označení Evropské dědictví (European Heritage Label/ EHL) získalo doposud **67 památek po celé Evropě** a Česko je jedním z evropských států, který se dnes může pochlubit alespoň čtyřmi lokalitami s EHL. **Nově je můžete najít na webových stránkách „ EHL Česko“** (www.ehlcesko.cz) a vydat se do těchto lokalit na výlet a zapojit se do návštěvnických soutěží.

V České republice je nejrozsáhlejší pamětihodností, které získaly toto mimořádné ocenění, **evropská síť CISTERSCAPES – konkrétně cisterciácké krajiny Vyšší Brod, Plasy, Žďár nad Sázavou a Velehrad**. Dále bylo touto značkou také oceněno **Arcidiecézní muzeum a Přemyslovský hrad v Olomouci**, státní zámek **Kynžvart** a Osada Baba v Praze a Kolonie Nový dům v Brně jako součást nadnárodní **Kolonie moderní architektury Werkbundu** v Evropě.

Označení Evropské dědictví doplňuje další významné iniciativy, jako je Seznam světového dědictví UNESCO či evropské kulturní trasy Rady Evropy. Jeho **cílem je přispět k poznání společných hodnot, historie a kulturního dědictví v Evropě**.

Když mluvíme o EHL, mluvíme o místech s příběhy — místech, kde se psaly dějiny, kde se Evropa formovala. Místa, která spojují často to, co je vzdálené, co je rozdílné — jazyky, kultury, události — a přitom ukazují, že jsme všichni součástí něčeho většího.

Europe starts here!

Jednoznačně prostorově největší – a také doslova na dosah - jsou jednotlivé cisterciácké klášterní krajiny, nejedná se „pouze“ o objekty klášterů, ale celou kulturní krajinu, ovlivňovanou po dlouhá staletí působením Řádu cisterciáků. **Cisterscapes – Cistercian landscapes connecting Europe** - jsou nadnárodním projektem, který spojuje 17 cisterciáckých klášterních krajin v Německu (Altenberg, Bronnbach, Ebrach, Langheim, Loccum, Maulbronn, Pforta, Waldsassen), Česku (Plasy, Velehrad, Vyšší Brod, Žďár nad Sázavou), Rakousku (Rein, Zwettl), Polsku (Wagrowiec-Lekno) a Slovinsku (Konstanjevica na Krki, Stična).

Cisterscapes je jednou ze sedmi pamětihodností, kterým Evropská komise udělila v roce 2024 **prestižní ocenění v podobě označení Evropské dědictví – European Heritage Label (EHL)**. Do této sítě cisterciáckých klášterních krajin spadá i krajina, jejímž centrem je cisterciácké opatství Vyšší Brod.

Unikátnost získání značky European Heritage Label (EHL/ označení Evropské dědictví) spočívá v několika klíčových aspektech, které ji odlišují od jiných ocenění a zdůrazňují její specifický význam.

Především se jedná o **zaměření na evropské hodnoty a identitu**: na rozdíl od například UNESCO, které se zaměřuje na "výjimečnou univerzální hodnotu" kulturního nebo přírodního dědictví, European Heritage Label (EHL) se soustředí na místa, která mají **výrazný symbolický význam pro evropskou historii, kulturu, integraci a společné hodnoty**. Nejde tedy primárně o estetickou nebo archeologickou hodnotu, ale o to, jak dané místo přispělo k formování Evropy, jejího vývoje a ideálů.

Důraz je kladen na příběh a poselství. Označení Evropské dědictví neoceňuje jen statické památky, ale především příběhy a poselství, **která tato místa nesou**. Cílem je zprostředkovat návštěvníkům hlubší pochopení evropských dějin a kultury. Každé místo oceněné EHL tak má současně povinnost vyvinout vzdělávací aktivity a vlastní informačně-osvětový program, který tento "evropský příběh" vypráví.

Klíčové je propojení s živým dědictvím a občany - European Heritage Label podporuje aktivní zapojení občanů, zejména mladých lidí, do poznávání a ochrany evropského dědictví. Usiluje o to, aby tato místa nebyla „muzejními exponáty“, ale živými místy pro osvětu, diskusi, vzdělávání a sdílení.

Výrazným znakem je určitá exkluzivita míst, která získala označení Evropské dědictví. EHL je udělováno mnohem menšímu počtu míst než například UNESCO. To podtrhuje jeho exkluzivitu a pečlivý výběr na základě posouzení mezinárodními experty.

Pamětihodnosti, které získaly European Heritage Label, sehrály svou významnou roli v budování evropské identity. V době, kdy se Evropa potýká s různými výzvami, má EHL za cíl posílit pocit sounáležitosti a společné evropské identity mezi občany. Jasně pojmenovává a připomíná společné kořeny a hodnoty, které Evropu spojují.

Příklad cisterciáckých klášterních krajín - Vyšší Brod, Plasy, Žďár nad Sázavou a Velehrad - je ukázkou akcentace těchto klíčových aspektů značky European Heritage Label, které tuto značku odlišují od jiných ocenění a zdůrazňují specifický význam místa pro Evropu. **Unikátnost spočívá v tom, že nebyl oceněn pouze klášter jako budova, ale celá krajina.** To zdůrazňuje holistický přístup značky, protože uznává především dopad cisterciáckého řádu na tvorbu současné evropské krajiny, který přesahoval vždy zdi kláštera a formoval celé široké okolí.

Mnišský řád cisterciáků byl založen ve francouzském Cîteaux v roce 1098. Dynamicky se rozšířil do celé Evropy, cisterciáci tak významně přispěli k šíření kultury i hospodářských technologií v rámci středověké Evropy. Svá opatství zakládali vždy na principu ekonomické soběstačnosti. Sdílení znalostí a zkušeností jako součást řádového modelu bylo založeno na přeshraniční kultuře a společné identitě, vycházelo z jednotné organizační struktury, hospodářství a postupech kultivace krajiny. **Cisterciácká síť vždy měla - a má doposud - celoevropský charakter.** Významně utvářela evropskou historii, sjednocování, a přinesla hodnoty, které jsou zvláště dnes aktuální, jako je udržitelné využívání přírodních zdrojů a ochrana krajiny.

Cisterciáci byli průkopníci v hospodaření s krajinou a jejich metody mohou sloužit jako inspirace i pro současné výzvy udržitelnosti. Ať již se jedná o hospodaření v lesích, promyšlenou regulaci vodních toků a zadržování vody v krajině, zpracování kamene, rud či železa, rybníkářství, ovocnářství, pivovarnictví, chov zvířat nebo pěstování plodin dle regionálních podmínek, nebo působení ve velmi specifických oblastech – ve Vyšším Brodě to byl třeba chov perlorodek. A také technické inovace – cisterciáci z Vyššího Brodu stáli za vybudováním plavebního kanálu nebo zprovoznění regionální Vyšebrodské elektrické místní dráhy v roce 1911 a její elektrifikaci z vlastní vodní elektrárny, jednu z prvních elektrifikovaných tratí na území dnešní ČR. Klášterní pivovar patřil až do jeho zrušení v roce 1948 mezi nejvýznamnější na Českokrumlovsku.

Současně ocenění European Heritage Label připomíná, jak **spiritualita a pracovitost mnichů přispěly k rozvoji a formování kulturní krajiny, což je klíčové pro pochopení evropské historie.** Cisterciácké kláštery v Evropě byly – a dodnes jsou – místy, kde duchovní prožitek a tělesná činnost žijí v harmonii, zcela v duchu zásady sv. Bernarda z Nursie: ora et labora – modli se a pracuj. Toto zároveň prosté i hluboké životní pravidlo cisterciáci hluboce přijali za své a povýšili je na rovnocenné.

Cisterciácké opatství Vyšší Brod je v současnosti jediným funkčním klášterem Řádu cisterciáků v české republice a je součástí mezinárodní nominace nadnárodní sítě "Cisterscapes", která spojuje podobně zachovalé cisterciácké krajiny z různých zemí. Tím se zdůrazňuje **nadnárodní rozměr cisterciácké kultury a její vliv na celou Evropu.**

Získání European Heritage Label pro evropskou síť Cisterscapes a cisterciácké klášterní krajiny Vyšší Brod, Plasy, Žďár nad Sázavou a Velehrad tedy není jen lokální úspěch, ale potvrzení, že toto místo má co říci o kořenech, vývoji a hodnotách celé Evropy.

Co toto ocenění znamená v praxi?

Znamená, že **návštěvníci mají šanci stát se součástí příběhů Evropy**: projdou se cisterciáckou klášterní krajinou, navštíví klášter a různá místa v okolí, možná zavřou oči a zaposlouchají se do zvuků cisterciácké klášterní krajiny, kde šumí stromy, zurčí voda a bzučí včely, zatají dech nad relikviářovým tzv. Závišovým křížem nebo sedmdesáti tisíci svazků knih v klášterní knihovně, zaposlouchají se do hlubokých tónů varhan v klášterním kostele Nanebevzetí Panny Marie, dotknou se zdí budov, kde Evropa po staletí vytvářela svůj rámec — kde se Evropa tvořila.

Znamená to, že každý kámen, rybník, klášterní les, ovocný sad, vinice, bývalý lom či dnes již zrušený mlýn, sklárna nebo hamr, každá kaplička v krajině i celý areál opatství ve Vyšším Brodě nebo budovy bývalých klášterů v Plasích, Velehradě a Žďáru nad Sázavou, každá historická událost, která se zde uskutečnila, **má váhu nejen pro naši zemi, ale pro celý kontinent**. To platí také o dalších cisterciáckých klášterních krajinách sítě Cisterscapes a pamětihodnostech, které získali označení EHL.

Označení European Heritage Label se neuděluje pouze za estetickou či architektonickou kvalitu, ale především za symbolickou hodnotu pamětihodnosti pro Evropu a její přínos k poznávání společného kulturního dědictví a hodnot, na nichž je založena evropská integrace. Komplex **Přemyslovský hrad a Arcidiecézní muzeum v Olomouci získalo toto označení jako první v České republice v roce 2015**. K udělení tohoto prestižního titulu, který oslavuje společné evropské ideály, hodnoty a historii, vedlo několik klíčových důvodů. Především je to symbolický význam a role v evropské historii: místo je považováno za rané centrum křesťanství a těžiště moravské přítomnosti v evropských dějinách. Svatováclavské návrší (areál hradu a muzea) se v minulosti mnohokrát stalo místem, které podstatně změnilo či určilo směřování dějin střední Evropy (např. zavraždění posledního Přemyslovce Václava III. v roce 1306). **Muzeum je také skvělým příkladem ochrany kulturního dědictví v regionu**. Současně experti ocenili jedinečnost muzea spočívající v rozsahu výstavních prostor a bohatství sbírek, které vyprávějí příběh o téměř tisícileté duchovní kultuře olomoucké arcidiecéze. Muzeum bylo oceněno za záměr prezentovat příběhy, které vypovídají o společně sdílených dějinách a kultuře, a za vysokou úroveň podpory umění ze strany moravských arcibiskupů. Muzeum pořádá rozsáhlé vzdělávací a propagační aktivity - komentované prohlídky, besedy, festivaly, workshopy atd., které zdůrazňují celoevropský rozměr památky a snaží se předat význam společné evropské kultury veřejnosti, se zvláštním zaměřením na mladé lidi.

Zámek Kynžvart získal označení European Heritage Label jako "Místo diplomatických setkání" díky své klíčové roli v evropské historii a diplomacii 19. století. Zámek byl sídlem knížete Klemense Wenzela von Metternicha (1773–1859), rakouského státního kancléře a jedné z nejvýznamnějších postav evropské politiky po napoleonských válkách. Kynžvart sloužil jako místo diplomatických setkání, kde Metternich hostil přední evropské státníky a politiky a hledala se společná řešení evropských problémů. V roce 1840 zde Metternich sepsal a inicioval návrh tzv. "Ligy míru" (Návrh na založení Ligy pro zachování míru v Evropě). Ačkoli nebyl přijat, představoval důležitý moment v hledání trvalé rovnováhy sil v Evropě a zamezení celoevropského konfliktu, což odráželo kancléřovu vizi federativního uspořádání národů sledujících společný prospěch. Místo tak symbolizuje úsilí o mír, dialog a mezinárodní spolupráci jako základní evropské hodnoty. **Označení European Heritage Label tedy ocenilo Kynžvart nikoli primárně za jeho architektonickou krásu, ale za jeho evropský přesah a roli v dějinách kontinentu.**

Osada Baba v Praze a kolonie Nový dům v Brně získaly v roce 2020 prestižní ocenění European Heritage Label (Označení Evropské dědictví) jako součást mezinárodního projektu "Werkbund Estates in Europe 1927–1932". Obě kolonie jsou součástí šesti evropských experimentálních obytných souborů, které vznikly v meziválečném období z iniciativy Svazu německého díla (Deutscher Werkbund) a jeho národních odnoží. Tyto projekty, které vznikly ve Stuttgartu, Brně, Praze, Vratislavi, Vídni a Curychu, měly za cíl propagovat moderní, racionální a cenově dostupné bydlení. Kolonie reprezentují funkcionalistickou architekturu, která se snažila řešit bytovou krizi ve velkých evropských městech po první světové válce. Ukazují nové přístupy k výstavbě, jako je použití železobetonového skeletu a prefabrikovaných materiálů, což umožňovalo rychlou a levnou výstavbu. V případě těchto kolonií je to **symbolika spolupráce, inovací a pokroku v oblasti architektury a bydlení v Evropě**.

Je pro vás tento výčet evropsky hodnotných lokalit a reálně „živých“ pamětihodností v Česku, které máme jako návštěvníci na dosah ruky, unikátní? **Je to skutečně pádný důvod, proč máme být hrdí na Česko — že i našimi lokalitami a příběhy se psaly dějiny Evropy**, že i u nás se utvářela Evropa, máme své místo v paměti společné Evropy.

A zároveň za toto společné dědictví neseme odpovědnost!

Společné motto EHL „**Europe starts here!**“ zdůrazňuje **význam pro každého návštěvníka i společnost a apeluje: staň se aktérem historie, ne jen pozorovatelem**. Když přijedete do těchto míst, tak vstoupíte do dějin Evropy. Dějiny nejsou jen v knihách, ale v místech kolem nás — v budovách, v památkách, v krajině, v přírodním a kulturním dědictví, kterého si máme vážit a chránit je.

Ambicí míst, která jsou zapojená do spolupráce v rámci síťování míst European Heritage Label, a současně **společným závazkem je vzdělávat — zvláště mladé lidi, žáky a studenty škol**. Ukazovat dějiny místním obyvatelům i návštěvníkům. Dějiny, které nejsou „jen minulostí“, ale které ovlivňují naši identitu i budoucnost. A současně vést diskusi o hodnotách, které Evropa spojuje: svoboda, dialog, tolerance, udržitelnost.

Propojování míst držitelů označení Evropské dědictví - míst, kde se psaly příběhy vytvářející společné evropské dějiny, má velký přínos pro to, **aby si lidé uvědomovali, jak v Česku a v Evropě vznikaly dějiny, jak se utvářela identita**.

Také proto se české pamětihodnosti EHL nyní propojily a nově je můžete najít na webových stránkách „EHL Česko“ (www.ehlcesko.cz) a vydat se do těchto lokalit na výlet, třeba s podporou mobilní aplikace nebo zapojit se do návštěvnických soutěží. **I Vy osobně se tak můžete stát součástí příběhu.**

Europe starts here!

Autor článku: ing. Marta Krejčíčková

Kontakty: vyssibrod.cisterscapes@gmail.com ; www.ehlcesko.cz

Inzerce je součástí realizace projektu „EHL.cz“, který je spolufinancován ze státního rozpočtu prostřednictvím Ministerstva pro místní rozvoj ČR, program Z170605000000 - NNO v oblasti cestovního ruchu, ID akce. Z170605000018. -----